

Autoreferat

1. Imię i nazwisko.

Cezary Jastrzębski.

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

W 2005 r. uzyskałem tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie historii na Wydziale Humanistycznym Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach. Rozprawa ma tytuł *Podróże krajoznawcze w widłach Wisły i Pilicy w okresie międzypowstaniowym (1832-1863)*.

W 1984 r. uzyskałem tytuł magistra nauk politycznych (specjalność dziennikarska) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

W latach 2000-2005 byłem rzecznikiem prasowym Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach (obecnie Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). Od 2005 r. jestem adiunktem w Instytucie Geografii i Nauk o Środowisku Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (w latach 2018-2020 byłem zatrudniony w Instytucie Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach; w latach 1983-2000 pracowałem w massmediach).

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.). Omówienie to winno dotyczyć merytorycznego ujęcia przedmiotowych osiągnięć, jak i w sposób precyzyjny określać indywidualny wkład w ich powstanie, w przypadku, gdy dane osiągnięcie jest dziełem współautorskim, z uwzględnieniem możliwości wskazywania dorobku z okresu całej kariery zawodowej.

Podstawą do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego jest książka mojego autorstwa pod tytułem *Dzieje skasowanego klasztoru świętokrzyskiego na Łysej Górze w relacjach z XIX wieku*, opublikowana w 2025 r. przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe. Recenzentami byli

prof. dr hab. Adam Massalski i prof. dr hab. Andrzej Szwarc. Praca ma 392 strony i jest rezultatem moich długoletnich badań dotyczących samej Łysej Góry, kasat klasztornych, dziejów polskiej turystyki oraz regionu w widłach Wisły i Pilicy.

Łysa Góra, zwana pierwotnie Łyścem, a od XIX w. powszechnie Świętym Krzyżem, ze znajdującym się na niej zespołem klasztornym, to miejsce znane w całej Polsce, pełniące wyjątkową rolę w życiu religijnym i dziejach narodu polskiego. Od co najmniej początku XIV w. przechowywane są tu Relikwie Drzewa Krzyża Świętego, które do XIX w. przechowywali benedyktyni, a obecnie Misjonarze Oblaci Maryi Niepokalanej.

Łysa Góra jest drugim pod względem wysokości szczytem Gór Świętokrzyskich, mającym 595 m n.p.m. Wzniesienie już w pradziejach fascynowało i pobudzało ludzką wyobraźnię. U jego podnóża od ok. II w. p.n.e. do II w. n.e. rozwijało się starożytne górnictwo i hutnictwo, choć sam szczyt – być może jako sacrum – został wyłączony z produkcji. Przyjmuje się hipotetycznie, że w okresie przedpaństwowym, czyli między VIII a X w., powstało tu górskie sanktuarium pogańskie, związane prawdopodobnie z kultem solarnym. Wybitny, wyróżniający się w krajobrazie szczyt wpisywałby się tym samym w znaną powszechnie różnym społecznościom ideę axis mundi – kosmicznej osi świata, gdzie w miejscu najświętszym z najświętszych czas się zatrzymuje i dochodzi do bezpośredniego połączenia teraźniejszości z przeszłością i przyszłością. A może pomiędzy VI–VIII, a IX i połową X w., było to miejsce schronienia ludności w razie niebezpieczeństwa? Góra pełniłaby wówczas ważną funkcję refugialną. Trwa na ten temat dyskusja, choć nie ulega wątpliwości, że szczytowe plateau wzniesienia otacza potężny, usypany z kamieni wał o długości ok. 1,3 km. Bez odpowiedniej motywacji ludzie nie podjęliby wielkiego wysiłku jego wzniesienia. Czy wystarczającym bodźcem mogło być pragnienie wydzielenia świętego miejsca, związanego z dawną wiarą przodków, w czasie tzw. reakcji pogańskiej po śmierci króla Bolesława Chrobrego?

Także w średniowieczu wzniesienie otaczała aura metafizyczna. Zapewne pod wpływem kultury zachodniej pojawiły się legendarne i barwne przekazy o czarownicach z Łysej Góry. Ponadto Jan Długosz, pierwszy polski historyk i największy kronikarz ówczesnej Europy, w *Rocznikach, czyli kronikach sławnego Królestwa Polskiego...* nazwał szczyt princeps montium – „księciem innych gór”, czyli najważniejszym w całym Królestwie Polskim, świętym od wieków.

W dziejach Łysej Góry epokowym wydarzeniem stało się utworzenie klasztoru benedyktynów. Pod wpływem Jana Długosza przez stulecia obowiązywała opinia, że w 1006 r. ufundował go Bolesław Chrobry. Obecnie przyjmuje się, iż nastąpiło to z inicjatywy księcia Bolesława Krzywoustego i komesa Wojsława, między 1125 a 1138 r. Ok. 1306 r. opactwo

otrzymało Relikwie Drzewa Krzyża Świętego, ofiarowane przez księcia Władysława Łokietka, który sprowadził je z Węgier. Ich uzyskanie wyniosło Łysą Górę, nazywaną odąd bardzo często Świętym Krzyżem, do roli najstarszego sanktuarium na ziemiach polskich i najważniejszego do czasu najazdu szwedzkiego w połowie XVII w. Peregrynowali tu prawie wszyscy polscy władcy, dygnitarze duchowni, magnateria, szlachta i prosty lud. Podobnie jak i współcześni pielgrzymi, pokonywali najczęściej na piechotę fragment trasy z Nowej Słupi na Święty Krzyż, nazywany Drogą Królewską.

W 1819 r. opactwo benedyktyńskie zostało skasowane. Następnie większość pomieszczeń przeznaczono na dom dla księży zdrojnych. Podczas powstania styczniowego w klasztorze znajdowała się kwatera Mariana Langiewicza a na stokach odbyła się bitwa. Od drugiej połowy XIX w. do 1939 r. funkcjonowało ciężkie więzienie. W tym czasie, w 1936 r., Święty Krzyż powierzono misjonarzom oblatom. Podczas II wojny światowej Niemcy urządzili obóz dla jeńców radzieckich. Następnie część pomieszczeń zajął utworzony w 1950 r. Świętokrzyski Park Narodowy. Obecnie zespół klasztorny ponownie staje się jednym z najważniejszych sanktuariów ogólnopolskich. Pod względem liczby odwiedzających, która w 2025 r. przekroczyła 360 tysięcy, od lat znajduje się wśród trzech najbardziej popularnych atrakcji turystycznych województwa świętokrzyskiego.

Kasata opactwa zbiegła się w czasie z narodzinami turystyki masowej, której przejawem był lawinowy przyrost opisów podróżniczych. Jednocześnie skomplikowane losy Świętego Krzyża wywoływały stałe zainteresowanie bieżącymi wiadomościami. Nadal podtrzymywano wielowiekową tradycję pielgrzymowania, podróżowania i opisywania tego miejsca, ale jedno zmieniło się w zasadniczy sposób. Dawny klasztor stał się przedmiotem zainteresowania nie tylko przede wszystkim z powodów religijnych, lecz w dobie rozbiorowej nabrał waloru wieloaspektowości. Odnoszono się nie tylko do wątków religijnych, ale też np. archeologicznych, przyrodniczych, patriotycznych, obyczajowych czy z dziedziny historii sztuki. Od początku zaś zorganizowanego ruchu turystycznego, który na ziemiach polskich wyznacza rok 1873, podróżowanie nabrało zdecydowanie charakteru poznawczego, inaczej krajoznawczego. Święty Krzyż odwiedzano masowo, aby przygotować opisy trafiające do jak najszerszego kręgu odbiorców. Obok wielu autorów anonimowych Łysą Górą interesowali się więc luminarze XIX-wiecznej nauki i kultury polskiej, m.in.: Julian Ursyn Niemcewicz, Tomasz Świącki, Kazimierz Władysław Wójcicki, Żegota Pauli, Paweł Bolesław Podczaszyński, Kazimierz Stronczyński, Cyprian Kamil Norwid i Władysław Węzyk, Michał Baliński i Tymoteusz Lipiński, Franciszek Maksymilian Sobieszczański, Józef Mikołaj Wiślicki, Oskar Flatt, Klementyna z Tańskich Hoffmanowa, Józef Bohdan Dziekoński,

Deotyma (Jadwiga Łuszczewska), Oskar Kolberg, Michał Elwiro Andriolli, Aleksander Janowski i ks. Jan Wiśniewski.

Celem mojej monografii stała się analiza tych XIX-wiecznych relacji w kontekście pokasacyjnego wyposażenia klasztoru i wyglądu pomieszczeń zespołu opactwa świętokrzyskiego w najtrudniejszym dla niego momencie dziejowym, gdy po 700 latach obecności benedyktynów brutalnie przerwano rytm życia monastycznego. W związku z tym nie brałem pod uwagę źródeł, których autorzy pominęli te kwestie, koncentrując się na dziejach konwentu lub na zagadnieniach nie związanych bezpośrednio z jego losami pokasacyjnymi. Sięgnąłem za to po publikacje, które zawierały relacje z czasów przed kasatą opactwa, lecz ukazały się już, niekiedy nawet kilkadziesiąt lat, po tym wydarzeniu i w związku z tym miały wpływ na odbiór społeczny problematyki łysogórskiej.

Za początek czury czasowej przyjąłem rok 1819, kiedy nastąpiła kasata klasztoru, a za koniec – rok 1914, który w historiografii traktowany jest najczęściej jako kres XIX stulecia.

W pierwszym rzędzie przyjąłem, że określenie „relacje” obejmuje opisy oraz informacje dotyczące wyglądu i wyposażenia skasowanego klasztoru łysogórskiego, sporządzone przez osoby, które podróżowały w XIX w. i zwiedzały dawne opactwo. Relacje analizowałem chronologicznie, badając szczegółowo ich zakres treściowy, zgodność przekazu ze stanem rzeczywistym oraz, z biegiem upływającego czasu, w jakim stopniu autorzy korzystali z opisów poprzedników. Większość tych opisów ukazała się w XIX-wiecznej prasie, która publikowała artykuły informacyjne, kompilacyjne bądź koncentrujące się na wybranych szczegółach oraz niekiedy obszernie sprawozdania i refleksje ze zwiedzania. Wiele tekstów zamieszczały, ciesząc się dużym uznaniem, popularne czasopisma ilustrowane, wzorowane na periodykach zachodnich, np. „Magazyn Powszechny”, „Muzeum Domowe albo Czytelnia Wieczorna”, „Przyjaciół Ludu”, „Lwowianin”, „Księga Świata”, a z czasem pisma wysokonakładowe, takie jak „Tygodnik Ilustrowany”, „Kłosa” i „Biesiada Literacka” czy „Ognisko Domowe”. Liczne opisy zamieszczały czasopisma lokalne: „Gazeta Kielecka” i „Gazeta Radomska”. Problematyka świętokrzyska, wraz z rozwojem dyscyplin szczegółowych, zwłaszcza takich jak literaturoznawstwo, historia sztuki i architektura, trafiła też na łamy specjalistycznych czasopism naukowych.

Za relacje uznałem również, a dotyczyło to zwłaszcza wydawnictw zwartych, wydawnictwa o charakterze monograficznym, jeśli zawierały informacje opisowe, poświadczające pobyt autorów na Świętym Krzyżu i w sposobie narracji przypominające relacje podróżnicze. Jedną z najważniejszych takich prac przygotował ks. Józef Gacki, autor pierwszej monografii Świętego Krzyża, opublikowanej w 1873 r. Potem coraz częściej pojawiały się wydawnictwa

zwarte, poświęcone Świętemu Krzyżowi w całości lub w swej zasadniczej części. Należały do nich m.in. opracowania Aleksandra Janowskiego, ks. Jana Wiśniewskiego i ks. Bronisława Szczygielskiego.

Wziąłem także pod uwagę wszelkie inne wzmianki, nie mające wprawdzie charakteru sprawozdania z podróży czy pielgrzymki, jak np. te o charakterze komunikatów urzędniczych, lecz mogące dać wyobrażenie na temat losów klasztoru po kasacie.

W popularyzacji Łysej Góry ważne miejsce zajmowały obrazy i liczne ryciny, zamieszczane w różnorodnych publikacjach od lat 30. XIX w. Sporo prac powstało zwłaszcza około połowy tego stulecia, kiedy zaczynała działalność tzw. warszawska cyganeria malarska, reprezentowana m.in. przez Juliana Ceglińskiego, Teodora Chrząńskiego, Wojciecha Gersona, Franciszka Kostrzewskiego, Napoleona Ordę i Józefa Szermentowskiego. Wkrótce na Łysej Górze zjawili się także fotografowie.

Tylko w przypadkach koniecznych, aby uporządkować narrację, sięgnąłem po źródła archiwalne, głównie obszerne zbiory akt, które najprawdopodobniej nie były dotąd wykorzystane, a przechowywane są w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, w zespole Centralne Władze Wyznaniowe Królestwa Polskiego.

W celu wyjaśnienia nie zawsze jasnych kwestii oraz w ramach dyskusji z utrwalonymi poglądami wykorzystałem obfitą literaturę dotyczącą klasztoru łysogórskiego, lecz tylko w zakresie podjętych rozważań. Z powodu obszernej problematyki nie zająłem się zagadnieniami, dotyczącymi diametralnie innych kwestii niż wygląd i wyposażenie skasowanego klasztoru, takich przede wszystkim jak opisy dziejów opactwa, przekazy legendarne, posługa duszpasterska, charakterystyka peregrynacji religijnych i ruchu turystycznego. Mam nadzieję odnieść się do tych spraw w przyszłości.

Ogólnie dokonałem analizy kilku tysięcy tekstów źródłowych, opublikowanych w latach 1819-1914. Za najważniejsze i reprezentatywne dla krytycznego omówienia uznałem ponad 460 z nich, w większości drukowanych, oraz ponad 170 materiałów ikonograficznych w postaci ponad 50 rycin i prawie 120 fotografii. Większość została przygotowana przez autorów polskich, choć natrafiłem również na relacje obcokrajowców, w tym zwłaszcza Rosjan, którzy – głównie po upadku powstania styczniowego – zaczęli interesować się sprawami regionu świętokrzyskiego i publikować na ten temat swoje materiały. Objasnienie źródeł wymagało odwołania się do ponad 20 zbiorów akt archiwalnych, ponad 60 opracowań i kilkunastu stron internetowych.

W zaprezentowaniu i zinterpretowaniu wyselekcjonowanych materiałów posłużyłem się metodami badania i krytyki źródeł oraz opisu analitycznego z wykorzystaniem piśmiennictwa.

Ważną rolę w dążeniu do ustalenia faktów historycznych odegrała także metoda bezpośredniej obserwacji własnej. Przytaczane relacje skonfrontowałem z dorobkiem m.in. religioznawstwa, historii sztuki, architektury i heraldyki, zaliczanej do nauk pomocniczych historii. W trzech przypadkach skorzystałem z metod kartograficznych. Dokonałem samodzielnych tłumaczeń napisów łacińskich i tekstów rosyjskich. Pisownię ujednoliciłem zgodnie z instrukcją wydawniczą dzieł XIX-wiecznych i wymogami współczesnej polszczyzny. Jedynym wyjątkiem było pozostawienie wielkiej różnorodności oryginalnych zapisów takich wyrażen jak Łysa Góra czy Święty Krzyż.

W rozdziale pierwszym książki syntetycznie przedstawiłem losy zespołu klasztornego od kasaty w 1819 r. do końca 1914 r., odnosząc się również do relacji na temat zachodzących w tym czasie zmian jego funkcji, prowadzonych w związku z tym przedsięwzięć oraz najważniejszych wydarzeń dziejowych. Scharakteryzowałem okoliczności i konsekwencje kasaty, odwiedziny księcia Adama Jerzego Czartoryskiego w 1831 r., funkcjonowanie Instytutu Księży Zdrożnych w latach 1852-1865, wydarzenia powstania styczniowego, funkcjonowanie więzienia carskiego od 1882 r. (1886 r.), obchody domniemanego jubileuszu 900-lecia opactwa w 1906 r. i zniszczenia na początku I wojny światowej.

Kolejne dwa rozdziały poświęciłem omówieniu opisów otoczenia i wyglądu zewnętrznego oraz omówieniu opisów wnętrza. W pierwszym przypadku zająłem się relacjami oraz ikonografią, odnoszącymi się do kulminacji góry, wyglądu zabudowań, problemu posągów i tablic pamiątkowych, relikwów budowli na plateau, umocnień obronnych, bramy wejściowej od strony wschodniej, dzwonnicy, furty, piorunochronu, zwanego wówczas konduktorem, stacji deszczowej, kości mamuta i tzw. kopca Czartoryskiego. Przy omawianiu opisów wnętrza posłużyłem się podziałem na kościół, krużganki, zakrystię, kaplicę Krzyża Świętego (Oleśnickich), pomieszczenia mieszkalne zakonników, bibliotekę, refektarz, wieżę kościelną, nagrobki i płyty napisowe oraz księgę pamiątkową i podpisy, pozostawione przez osoby odwiedzające opactwo.

W rozdziale czwartym zebrałem te błędne wiadomości utrwalane przez autorów opisów, których nie skomentowałem we wcześniejszych fragmentach pracy.

W rozdziale piątym odniosłem się do stale obecnego w relacjach motywu troski o skasowany klasztor.

Pod względem objętości rozdziały czwarty i piąty znacznie odstają od pozostałych części pracy. Biorąc jednak pod uwagę założone cele, doniosłość problematyki i klarowność wywodów proporcje te uznałem za dopuszczalne.

W dziesięciu aneksach zebrałem informacje dotyczące kapłanów na Świętym Krzyżu w latach 1819–1914 oraz urzędników świeckich w tym samym czasie. Przytoczyłem Ukaz Najwyższy w sprawie utworzenia Instytutu Księży Demerytów na Łysej Górze z 1849 r., apel i cztery odezwy w sprawie zbiórki pieniężnej na remont zabudowań poklasztornych, podałem sygnał notki biograficzne zidentyfikowanych autorów relacji i tłumaczenia zachowanych inskrypcji łacińskich.

Analiza źródeł pozwoliła mi stwierdzić, że w XIX-wiecznych relacjach znajduje się bardzo dużo informacji dotyczących pokasacyjnego wyposażenia i wyglądu pomieszczeń pobenedyktyńskiego klasztoru na Świętym Krzyżu. Podawali je autorzy, których ogólnie – biorąc pod uwagę analizowaną problematykę – można podzielić na dwie grupy. Jedni starali się skrupulatnie opisać odwiedzane miejsce, a inni po prostu przepisywali wyczytane gdzieś wiadomości. Polaryzację daje się również dostrzec w kwestii nurtów narracyjnych kształtujących wiedzę na temat opactwa. Jeden opierał się na drobiazgowym przekazie merytorycznym, drugi polegał na dążeniu do wywołania emocji, zaś w niektórych przypadkach łączono obydwie tendencje i za obiektywizmem naukowym skrywano wiele entuzjazmu.

Większość relacji nacechowana była żalem i smutkiem, emanowała troską odwiedzających o stan wyposażenia i wygląd klasztoru. Autorzy nieustannie alarmowali opinię publiczną, opisując niszczące zabudowania i wnętrza. Dopiero po wielu latach, wraz z końcem XIX stulecia, dzięki publicznym zbiórkom pieniędzy, dla skasowanego opactwa łysogórskiego powoli nadchodził czas odmiany.

Wszystkie relacje stworzyły łącznie wielki konglomerat wiadomości o Łysej Górze. Informacje te co i rusz przepadały w powszechnej pamięci, by za chwilę znów o sobie przypomnieć. Słowo w słowo powielały opisy poprzedników, lecz niekiedy były także dowodem wspaniałych odkryć i stanowiły punkt wyjścia nawarstwiającej się wiedzy o klasztorze. Czasami stawiały wcześniejsze ustalenia w nowym świetle, choć często utrwały popełnione błędy. Jak by jednak surowo nie oceniać autorów, nie można im odmówić wielkiego zaangażowania w dzieło popularyzacji jednego z najważniejszych polskich miejsc. Istotnego nie tylko z punktu widzenia religii chrześcijańskiej, ale ogniskującego w sobie wielką historię narodu polskiego, tak przecież newralgiczną w dobie rozbiorowej. Mimo licznych informacji, które nie wytrzymują krytyki, opisy te zawierają znacznie więcej interesujących wiadomości, pozwalających dogłębnie zapoznać się z dziejami opactwa łysogórskiego. Część z nich wypadła z powszechnego obiegu i od bardzo dawna próżno ich szukać, w obszernej przecież, literaturze na temat Łysej Góry. Dyskusja zaś dotycząca niektórych wątków pozwala z innej perspektywy spojrzeć na ważne aspekty pokasacyjnych losów klasztoru.

Jako czytelnik łatwo poddawałem się podniosłym nastrojom i wymowie XIX-wiecznych relacji. Moim celem było jednak nie tylko przedstawienie opisów i nawet nie tylko krytyczna ocena i korygowanie narastającej wiedzy historycznej o łysogórskim zespole klasztornym, ale przede wszystkim rekonstrukcja jego wizerunków i wyobrażeń w zmieniającej się zbiorowej wyobraźni i pamięci, zawierającej zarówno elementy stałe, jak i zmienne. Podczas pracy nad książką zawsze więc przeważał obowiązek obiektywnego, historycznego oglądu naukowego. Tym bardziej, że dla mnie ważny był też drugi, aplikacyjny cel książki. W miarę możliwości rekonstrukcję pamięci historycznej i percepcji społecznej sanktuarium świętokrzyskiego na podstawie dawnych opisów starałem się skonfrontować z obecnym stanem zespołu klasztornego. Dzięki temu monografię naukową, w której zamieściłem np. aktualne fotografie opisywanych niegdyś miejsc i komentarze odnoszące się do ich teraźniejszej sytuacji, można potraktować również jako rodzaj szczegółowego przewodnika, ułatwiającego poznawanie współczesnej Łysej Góry.

Tylko wtedy będzie można się przekonać, jak wiele nieprawdziwych lub dyskusyjnych informacji, także pod wpływem XIX-wiecznej lektury, przyłgnęło do opactwa świętokrzyskiego. Jednocześnie jednak niejednokrotnie te dawne teksty służą do wyjaśnienia dręczących nas od dawna dylematów lub przybliżają do ich rozwiązania. Oprócz prostowania niezliczonych błędnych wiadomości, w książce przedstawiłem bowiem nie podejmowane dotąd zagadnienia, m.in. problematykę: pobytu na Łysej Górze księcia Adama Jerzego Czartoryskiego i tajemnicy tzw. kopca Czartoryskiego (na podstawie wcześniejszych własnych ustaleń), inspiracji Cypriana Kamila Norwida twórczością XVII-wiecznego poety i historyka Wespazjana Kochowskiego, rozplanowania pomieszczeń Instytutu Księży Zdrożnych, projektu urządzenia na Świętym Krzyżu monasteru prawosławnego, Drogi Królewskiej jako pamiątki po czasach austriackich, kontrowersji z herbami, posągami, nagrobkami i tablicami napisowymi, XVII-wiecznych podpisów w kaplicy Oleśnickich, portretu i podpisu Macieja Reichana, całościowego wykazu duchownych i urzędników świeckich oraz wielu szczegółów dotyczących więzienia carskiego. Podałem m.in. jednoznaczne wyjaśnienie genezy tzw. podziemnego Świętego Krzyża, który w ostatnich latach stał się przedmiotem baśniowych teorii oraz przyczynek do zagadki mumii księcia Jeremiego Wiśniowieckiego.

8 maja 2026 r. książka została nominowana, jako jedna z pięciu, do Świętokrzyskiej Nagrody Literackiej 2026. Oceniano blisko 70 publikacji. Rozstrzygnięcie nastąpi pod koniec maja. Decyzją Zarządu Kieleckiego Towarzystwa Naukowego książka została zgłoszona do czwartej edycji Nagrody Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego im. Profesora Stanisława Salmonowicza.

Inny dorobek naukowy

Monografia *Dzieje skasowanego klasztoru świętokrzyskiego na Łysej Górze w relacjach z XIX wieku* jest efektem moich wieloletnich badań, zarówno nad samym Świętym Krzyżem, jak i dotyczących problematyki kasat zakonnych w Polsce.

Sanktuarium łysogórskiemu i jego najbliższej okolicy, w tym zwłaszcza w dobie rozbiorowej i współczesnej, poświęciłem wiele drobniejszych studiów i przyczynków o charakterze historycznym, krajoznawczym i turystycznym. Ich pełny zestaw znajduje się w „Wykazie osiągnięć naukowych...”. Od 2000 r. obejmuje 15 rozdziałów i artykułów naukowych, fragmenty dwóch monografii, oraz 8 referatów wygłoszonych na konferencjach naukowych. Planuję kolejne publikacje poświęcone sytuacji Świętego Krzyża w dobie rozbiorowej.

Problematyką kasat zakonnych w XIX w. zająłem się z inspiracji Wrocławskiego Towarzystwa Miłośników Historii, oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego we Wrocławiu. W latach 2011-2016 byłem koordynatorem terytorium Guberni Radomskiej w granicach z połowy XIX w. w ramach projektu pn. „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja”. Oprócz tematyki świętokrzyskiej badania zaowocowały dwiema publikacjami i czterema referatami na konferencjach naukowych. Kontynuując te zainteresowania w 2021 r. opublikowałem książkę *Skasowane klasztory w widłach Wisły i Pilicy w relacjach prasowych i wspomnieniach. Antologia. T. 1. 1705-1863. Wstęp, opracowanie i redakcja Cezary Jastrzębski*. Przygotowuję drugi tom antologii, obejmujący lata 1864-1914.

Z historią religii wiązały się też moje kilkuletnie badania i działania organizacyjne dotyczące dróg św. Jakuba Starszego w Polsce, w wyniku których ukazały się cztery publikacje i wygłosiłem cztery referaty. Na opracowanie w formie książkowej czeka zgromadzony materiał pod roboczym tytułem *Wątki Jakubowe w województwie świętokrzyskim*.

Drugim obszarem mojej aktywności naukowej są zagadnienia związane z turystyką. Obejmują prace w ujęciu historycznym, przede wszystkim w odniesieniu do dziejów turystyki i krajoznawstwa oraz w ujęciu współczesnym, głównie w kontekście uwarunkowań historycznych rozwoju turystyki, dziedzictwa kulturowego (będącego obok osobliwości przyrodniczych jedną z podstaw atrakcyjności turystycznych miejscowości i regionów), produktu turystycznego tworzonego w oparciu o komponenty kulturowe oraz turystyki poznawczej, inaczej krajoznawczej, postulującej przyrost wiedzy i umiejętności. Oprócz badań

naukowych jestem w tej dziedzinie zaangażowany także w sferze organizacyjnej i popularnonaukowej. Opublikowałem wiele prac naukowych i następujące naukowe pozycje zwarte: trzy monografie własne - *Podróż po przeżycie. Wyprawy krajoznawcze w widłach Wisły i Pilicy w okresie międzypowstaniowym (1832-1862)*; *W duchu krajoznawstwa. Tradycje zwiedzania regionu w widłach Wisły i Pilicy do roku 1809*; *Regionalne Sobieszciana. Pamiątki króla Jana III Sobieskiego w województwie świętokrzyskim* oraz dwie monografie współautorskie - *Na szlaku świętokrzyskiej przygody. Wycieczki szkolne po Kielcach i okolicy w klasach IV-VI*; *Zajęcia terenowe w nauczaniu przyrody*.

Dwa dotychczas wymienione obszary moich zainteresowań badawczych przenikają się z trzecim, najbardziej rozciągniętym terytorialnie i tematycznie, jakim są dzieje regionu w widłach Wisły i Pilicy. Oprócz wyszczególnionych wyżej pozycji zwartych w dorobku naukowym mam monografię autorską *Bitwa pod Małogoszczem 1863* oraz trzy monografie współautorskie: *Miejsca pamięci narodowej w Kielcach*; *Dzieje Ziemi i Powiatu Jędrzejowskiego*; *Dzieje i kultura miasta Pińczowa do 1981 roku*. Jestem w trakcie przygotowywania autorskiej monografii gminy Pałecznicza w województwie małopolskim. Od wielu lat uczestniczę też w różnych zespołach mających na celu opracowanie kilkutomowej monografii regionu świętokrzyskiego, lecz jak na razie inicjatywy te nie zakończyły się powodzeniem.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Od 20 lat jestem zaangażowany w różne przedsięwzięcia naukowe i organizacyjne prowadzone przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe. Od 2022 r. jestem członkiem Zarządu KTN, w latach 2022-2023 i od 2025 r. – wiceprezesem.

W latach 2008-2014 współpracowałem z Instytutem Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Podhalańską Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Nowym Targu w projekcie dotyczącym organizacji konferencji naukowych oraz wydarzeń związanych z drogami św. Jakuba Starszego w Polsce.

Będąc zatrudnionym na drugim etacie w Wyższej Szkole Ekonomii i Prawa (obecnie Akademia Nauk Stosowanych im prof. E. Lipińskiego w Kielcach), w latach 2009-2015 organizowałem konferencje naukowe i redagowałem wydawane po nich publikacje.

Jako koordynator terytorium Guberni Radomskiej w granicach z połowy XIX w., w latach 2011-2016 współpracowałem z Wrocławskim Towarzystwem Miłośników Historii, oddziałem

Polskiego Towarzystwa Historycznego we Wrocławiu w ramach projektu pn. „Dziedzictwo kulturowe po klasztorach skasowanych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej oraz na Śląsku w XVIII i XIX w.: losy, znaczenie, inwentaryzacja”.

W latach 2011-2017 współpracowałem ze Szkołą Główną Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie w organizacji sympozjów pn. „Turystyka w lasach i na obszarach przyrodniczo cennych”.

Z okazji 100-lecia Polskiego Towarzystwa Botanicznego, w latach 2020-2023, współpracując z Oddziałem Warszawskim PTB, byłem świętokrzyskim koordynatorem regionalnym prac nad rozdziałami monografii pt. „Śladami Mistrzów. Miejsca fascynacji prekursorów polskiej geobotaniki”, którą Polskie Towarzystwo Botaniczne opublikowało w 2023 r.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Wykorzystuję wiedzę historyczną podczas pracy dydaktycznej w Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz pozauczelnianej działalności dydaktycznej. Na uczelni prowadziłem i prowadzę wykłady, ćwiczenia i zajęcia terenowe m. in. w Instytucie Geografii i Nauk o Środowisku, Instytucie Historii oraz od kilku lat z przedmiotu „Kultury świata” dla wszystkich kierunków Wydziału Nauk Ścisłych i Przyrodniczych. Jestem autorem ponad 40 nowych, wdrożonych programów kształcenia dotyczących przedmiotów związanych z dziedzictwem kulturowym, dziejami turystyki i regionem świętokrzyskim, w tym m.in.: Historia architektury i sztuki, Podstawy dydaktyki historii, Turystyka historyczna, Turystyka pielgrzymkowa, Krainy historyczne w Polsce, Historia odkryć geograficznych, Krajoznawstwo, Nowe formy krajoznawstwa, Centra krajoznawcze, Kultury świata, Materialne dziedzictwo kulturowe, Uwarunkowania kulturowe turystyki, Regionalne aspekty rozwoju turystyki, Walory krajoznawcze regionu świętokrzyskiego, Przestrzeń geograficzno-kulturowa regionu świętokrzyskiego, Dziedzictwo kulturowe regionu świętokrzyskiego.

Jestem promotorem blisko 200 prac licencjackich i magisterskich. Dwie prace licencjackie, których byłem promotorem, ukazały się drukiem:

- Gil Alicja, *Sichów Duży. Wczoraj i dziś* (Staszów 2008, s. 152);
- Ćwikła Mateusz, *Jankowa na przestrzeni dziejów* (Tuchów 2009, s. 144).

Byłem inicjatorem powstania i jestem opiekunem naukowym Studenckiego Koła Naukowego Krajoznawców, działającego w Instytucie Geografii i Nauk o Środowisku UJK od 2006 r.

W latach 2013-2014 byłem opiekunem naukowym Olega Vasytkovskijskiego z Ukrainy.-stypendysty Programu Stypendialnego Rządu RP dla Młodych Naukowców, prowadzonego przez Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego.

Uważam, że jeśli działalność naukowa ma przynosić pożytek społeczny, to rolą osób zajmujących się nią powinna być również popularyzacja wyników badań naukowych oraz wykorzystywanie wyników badań naukowych w praktyce. Wiąże się z tym także promocja miejsca pracy naukowej. W tym zakresie moja aktywność przejawia się głównie w dwóch dziedzinach:

Redakcja i autorstwo popularno-naukowych publikacji zwartych:

1. *Turystyka w regionie świętokrzyskim. W 45-lecie Koła Przewodników PTTK w Kielcach i zorganizowanego przewodnictwa turystycznego w Górach Świętokrzyskich pod redakcją Cezarego Jastrzębskiego. XX Ogólnopolski Rajd Górski Przewodników Turystycznych PTTK Święta Katarzyna, 19-22 września 2002 r.*, Kielce 2002, s. 71 (redakcja i współautor).

2. *Dziedzictwo kulturowe Niecki Nidziańskiej*, Kielce 2004, s. 73 (redakcja i współautor).

3. *Przewodnik turystyczny. Morawica*, Kielce 2008, s. 51 (współautor).

4. *Powiat Kielecki. Przewodnik – informator turystyczny*, Kielce 2009, s. 156 (współautor).

5. *Od kołyski aż po...*, Kielce 2010, s. 197 (redakcja i współautor).

6. *Powiat Kielecki zawsze po drodze. Przewodnik turystyczny*, Kielce 2010, s. 142 (współautor).

7. *Powiat Kielecki. Pieszko i rowerem po znakowanych szlakach turystycznych*, Kielce 2010, s. 168 (współautor).

8. *Świętokrzyskie. Magiczny zakątek Europy*, Kielce 2011, s. 198 (współredaktor i współautor).

9. *Przyroda Gór Świętokrzyskich*, Kielce 2012, s. 167 (współautor).

10. *Wokół Świętego Krzyża. Materiały metodyczne dla nauczycieli klas szóstych*, Kielce 2013, s. 19.

11. *Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa 1990-2015*, Kielce 2015, s. 143.

12. *Tradycje przemysłu regionu świętokrzyskiego. Korzenie Politechniki Świętokrzyskiej*, Kielce 2015, s. 191 (redakcja i tekst).

13. *200 lat tradycji wyższego szkolnictwa technicznego na ziemiach polskich*, Kielce 2016, s. 95 (współredaktor i współautor tekstu).

14. *Szkice z gminy Kije*, Kije 2018, s. 380 (redakcja i współautor).

15. *Powiat Kielecki. Przyszłość jest tu...*, Kielce 2018, s. 191 (współautor).

16. *Skarby Ziemi Świętokrzyskiej*, Kielce 2019, s. 221 (redakcja i tekst).
17. *Kopiec Czartoryskiego na Świętym Krzyżu*, Nowa Słupia 2021, s. 63.
18. *Pamięć i rozwój. Z dziejów Kierza Niedźwiedziego*, Kierz Niedźwiedzi 2023, s. 130.
19. *Kanon krajoznawczy województwa świętokrzyskiego*, Kielce 2023, s. 283.
20. *555 zagadek o Górach Świętokrzyskich*, Gliwice 2024, s. 327 (publikacja nagrodzona wyróżnieniem w 9. Międzynarodowym Konkursie „Najlepsze Wydawnictwa o Górach” podczas 27. Międzynarodowych Targów Książki w Krakowie w 2024 r. oraz nominowana do Świętokrzyskiej Nagrody Literackiej w 2025 r.).

Popularyzacja nauki:

- jestem autorem ponad 100 przewodników turystycznych, folderów, scenariuszy filmowych i materiałów na płyty CD;
- uczestniczyłem w pracach jury konkursów historycznych i krajoznawczo-turystycznych (16 edycji „Konkursu Wiedzy o Regionie Kieleckim „Moja Ziemia”, 13 edycji „Ogólnowojewódzkiego Konkursu Krajoznawczego „Moja Mała Ojczyzna”, Wojewódzki Konkurs „Region w multimediami,” „Test wiedzy o Kielcach”, Ogólnopolski Konkurs Historyczny „Myśmy do Niepodległej szli...”, 4 edycje „Konkursu Wiedzy o Ziemi Świętokrzyskiej” organizowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego w Kielcach i Młodzieżowy Sejmik Województwa Świętokrzyskiego);
- prowadziłem ponad 250 prelekcji z wykorzystaniem prezentacji multimedialnych na temat dziedzictwa, dziejów i turystyki regionu świętokrzyskiego, w różnych środowiskach: dzieci i młodzieży szkolnej, osób dorosłych, mieszkańców miast i gmin, członków PTTK, ZHP i LOP;
- prowadziłem ponad 70 objazdów naukowych i wycieczek krajoznawczych w ramach konferencji naukowych, różnorodnych szkoleń i konsultacji;
- od 2009 r. przeprowadziłem ponad 950 prawie godzinnych audycji pt. „Moc historii” na antenie Radia Kielce (słuchanego też w województwach: podkarpackim, małopolskim, lubelskim, łódzkim, mazowieckim, śląskim). Blisko 370 podcastów dostępnych jest stale na stronie internetowej Radia Kielce;
- od 2018 r. 20 razy uczestniczyłem w cyklicznym programie telewizyjnym na temat historii regionu świętokrzyskiego „Koło się kręci”, emitowanym przez TVP Kielce i TVP Historia. Od jesieni 2021 r. jest prowadzącym i konsultantem naukowym w nowym, podobnym projekcie, pn. „Na tropach historii”, który miał dotąd 67 odcinków. Programy są wielokrotnie retransmitowane na antenach regionalnych (TVP3 Kielce, TVP3 Olsztyn, TVP3 Lublin i TVP3 Opole) i antenie ogólnopolskiej (TVP Historia). Są też stale dostępne na stronie internetowej TVP3 Kielce;

- w 2021 r. byłem współprowadzącym w serii 21 odcinków programu telewizyjnego „Kierunek urbex” na temat eksploracji opuszczonych miejsc w regionie świętokrzyskim i w Polsce (emitowanych na antenie regionalnej TVP3 Kielce i antenie ogólnopolskiej TVP3). Program jest stale dostępny na stronie internetowej TVP3 Kielce;

- w 2023 r. byłem konsultantem historycznym i występującym w 44-minutowym filmie dokumentalnym pt. „Dziewczyna Smok” (o Annie Henryce Pustowójtównie, adiutantce generała Mariana Langiewicza podczas powstania styczniowego), emitowanym co pewien czas na antenie regionalnej TVP3 Kielce i antenie ogólnopolskiej TVP Kultura oraz stale dostępnym na platformie internetowej VOD;

- w 2025 r. byłem prowadzącym w trzech odcinkach programu telewizyjnego „Świętokrzyskie krajobrazy” na antenie regionalnej (TVP3 Kielce) i antenach ogólnopolskich (TVP Polonia, TVP HD, TVP Kultura). Programy są retransmitowane i stale dostępne na platformie internetowej VOD;

- jestem regularnie zapraszany jako rozmówca i wypowiadający się na temat regionu świętokrzyskiego do TVP3 Kielce, Radia Kielce i Radia eM.

W działalności popularyzatorskiej dążę do tego, by dostarczyć odbiorcom wiarygodnej, zakorzenionej w badaniach historycznych wiedzy, przekazywanej w sposób przystępny i angażujący emocjonalnie. Wykorzystuję media o szerokim zasięgu jako platformę transferu wiedzy naukowej do odbiorcy masowego, przy jednoczesnym zachowaniu jej rzetelności. Staram się kreować nowy sposób myślenia o roli uczonego w przestrzeni publicznej – jako aktywnego uczestnika debaty o dziedzictwie i przyszłości regionu zamieszkania. Ostatecznie prowadzi to do zmniejszenia dystansu między środowiskiem akademickim a społeczeństwem, wzmacniając społeczny odbiór nauki jako praktycznego narzędzia rozwoju cywilizacyjnego. Potwierdzeniem tego założenia jest stałe zapotrzebowanie środowisk lokalnych na wykłady na temat ich dziedzictwa i perspektyw rozwojowych oraz opracowywanie publikacji zwartych.

7. Oprócz kwestii wymienionych w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, dotyczące jego kariery zawodowej.

W wyniku doceniania starań, aby osiągnięcia naukowe wykorzystywać w jak najszerszym kontekście społecznym, zostałem uhonorowany m. in. następującymi odznaczeniami i wyróżnieniami:

1. Brązowy Medal „Za Zasługi dla Obronności Kraju” (1989).
2. Srebrna Odznaka „Za Zasługi dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej” (1994).
3. Srebrna Odznaka „Zasłużony w pracy PTTK wśród młodzieży” (1999).

4. Nagroda Zarządu Województwa Świętokrzyskiego dla samorządów, organizacji i osób mających szczególne zasługi w dziedzinie turystyki, pn. „Wędrowiec Świętokrzyski” w kategorii „Osobowość” (2008).
5. Srebrny Krzyż Zasługi (2010).
6. Odznaka „Zasłużony Przewodnik PTTK” (2016).
7. Odznaka „Honorowy Instruktor Ochrony Przyrody PTTK” (2016).
8. Odznaka Honorowa „Za zasługi dla turystyki” Ministra Sportu i Turystyki (2018).
9. Wyróżnienie „Zasłużony dla Powiatu Jędrzejowskiego” (2018).
10. Odznaka Honorowa „Za zasługi dla Oddziału Świętokrzyskiego PTTK w Kielcach” (2018).
11. Brązowy Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2019).
12. Nagroda Miasta Kielc (2020).
13. Odznaka Honorowa Województwa Świętokrzyskiego (2023).
14. Tytuł Honorowego Obywatela Powiatu Kieleckiego (2023).
15. Odznaka „Za zasługi dla Kieleckiej Chorągwi ZHP” (2024).
16. Odznaka „Zasłużony dla Hufca ZHP Kielce - Południe” (2024).
17. Medal Złoty Za Długoletnią Służbę (2025).

(podpis wnioskodawcy)